

РОЗДІЛ **3**

**ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ
У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

УДК 378.018.43:004

Белан Тетяна

ORCID 0000-0002-4329-3080

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: tatjanabelan@ukr.net*

Ющенко Владислав

ORCID 0009-0003-8124-4022

*Аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: yuschenovl@ukr.net*

Овдієнко Вадим

ORCID 0009-0004-3882-1610

*Аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: ovdienvad@ukr.net*

**ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ
В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Мета роботи. Акцентувати увагу на перевагах і недоліках електронного навчання в закладі вищої освіти.

Методологія. Для вирішення поставленої мети були використані такі методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз психолого-педагогічних, філософських джерел, офіційних і нормативних документів; порівняння й узагальнення поглядів учених на проблему) й емпіричні (спостереження за освітнім процесом студентів).

Наукова новизна. У статті уточнено суть поняття «електронне навчання». Досліджено історію входження електронного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. Зазначено, що основна мета електронного навчання – це передати необхідні знання майбутнім фахівцям за допомогою засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Наголошено на тому, що електронне навчання не замінює в цей час і не замінить в майбутньому традиційне навчання, його застосування сприяє збагаченню процесу викладання у закладі вищої освіти. У статті виділені переваги і недоліки електронного навчання, проаналізовано шляхи подолання труднощів, які виникають у освітньому процесі з використанням електронних засобів. © Белан Т., Ющенко В., Овдієнко В., 2023

DOI: 10.58407/232216

Висновки. Електронне навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців використовується для підвищення якості навчання шляхом поліпшення доступу до Інтернет-ресурсів, надає можливість отримувати знання студентам, які паралельно працюють, а також забезпечує безперервність освітнього процесу у складних для країни умовах. Організація освітнього процесу з використанням електронних технологій навчання створює умови для збільшення обсягу індивідуальної роботи, сприяє формуванню в майбутніх фахівців стратегій, методів і прийомів самонавчання та є основою для посилення позитивної мотивації до навчання.

Ключові слова: електронне навчання, електронні засоби, інформаційно-комунікаційні технології, освітній процес.

Постановка проблеми. Застосування сучасних інформаційних технологій у різноманітних видах діяльності, постійно зростаюча потреба в фахівцях, які здатні цю проблему вирішувати, ставлять перед освітою питання про розробку методик і технологій навчання майбутніх спеціалістів на основі широкого використання сучасних засобів електронного навчання. Щоб підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності та життя в цифровому суспільстві відбувалася на достатньому рівні, необхідно оновлювати вимоги не тільки до організації професійного навчання в закладі вищої освіти, а й до усіх учасників освітнього процесу, враховуючи актуальність використання сучасних інформаційних технологій. Правильна побудова предметного наповнення освітньо-професійної програми спеціальності сучасними засобами електронного навчання вирішить проблему набуття і розвитку цифрової культури людини в процесі професійного навчання в закладі вищої освіти. Цифрова трансформація освіти розглядається як швидкий процес модифікації контенту, методів й організаційних форм виховної діяльності, що має місце в інформаційно-освітньому середовищі, яке швидко розвивається і спрямоване на досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни. Реалізація ефективного інформаційно-освітнього середовища – це основа для побудови та розвитку сучасної цифрової бази освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей застосування електронних засобів навчання та впровадженням в освітній процес електронного навчання займалися такі науковці: Бублик В., Величко В., Вовк О., Глазова В., Кайдан Н., Кириченко І., Кошавець І., Сікора Я., Федоренко О.

Мета статті. Акцентувати увагу на перевагах і недоліках електронного навчання в закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Останні два десятиліття були відзначені значним збільшенням уваги до навчання з використанням сучасних інформаційних технологій. Вихід з традиційного навчання і перехід на електронне навчання прискорили Covid-19 та повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Ці виклики, які серйозно впливають на розвиток усієї економіки нашої держави, не можуть не зачіпати освітній процес в закладах вищої освіти. Буде чи не буде повторення пандемії, наскільки довго буде тривати війна в Україні, ніхто точно передбачити не може, але ми, безперечно, віримо в нашу перемогу. У будь-якому випадку, існуючі загрози дають поштовх серйозно задуматися про те, як організувати та підтримати всіх учасників освітнього процесу в разі тривалості чи повторюваності таких складних ситуацій, що вимагають активного занурення в цифровізацію, яка виявилася необхідною умовою для організації навчання. Використання сучасних інформаційних технологій та задіяння мережі Інтернет в освіті надає можливість підвищити ефективність і доступність освітнього процесу, онлайн-спілкування, а також обмін інформацією та її зберігання. Заклади вищої освіти України активно розвивають цілий ряд технологій, в тому числі змішане навчання, з метою впровадження електронного навчання в університеті.

Електронне навчання в освіті, як наголошує Бублик В., існує близько двох десятиліть. Термін e-learning уперше офіційно вжив Елліот Мейсі (Elliott Masie) в листопаді 1999 р. на конференції TechLearn у Disney World. Сучасне електронне навчання поєднує в собі дві вагові складові. Одна складова забезпечує технічну підтримку освітнього процесу за допомогою технічних пристроїв, програмованих процесів, засобів візуалізації, а інша складова полягає в застосуванні непрямих контактів між викладачами та студентами за допомогою комп'ютерних мереж [1, 4].

В епоху розвитку цифрових технологій електронне навчання стало значною частиною професійної освіти в університеті. Таке навчання передбачає широкий спектр використання різних сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і містить у собі дистанційне навчання. Основна мета електронного навчання – передати необхідні знання студентам, використовуючи засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Електронне навчання жодним чином не замінює традиційне навчання, навпаки, його застосування сприяє багатогранному збагаченню процесів викладання і навчання за рахунок ефективного використання нових інформаційно-комунікаційних технологій в широкому спектрі дидактичних, методичних та організаційних заходів.

Під електронним навчанням (e-learning) ми розуміємо процес непрямої взаємодії між студентами і викладачем за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, в процесі якого відбувається передача знань, їхня перевірка і контроль. Електронне навчання є частиною системи

професійної освіти і може як поєднуватися з дистанційною, змішаною, очною, заочною формами організації освітнього процесу так і бути самостійним, незалежним. Використання елементів електронного навчання у професійній підготовці майбутніх педагогів закладу вищої освіти – це не що інше, як оптимізація освітнього процесу в університеті, неминуче пов'язаного з інформатизацією його освітнього простору.

Вовк О. зазначає, що електронне навчання може здійснюватися як в аудиторії, так і за її межами, адже вагома частина навчального матеріалу і взаємодія студентів і викладача в основному здійснюється з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Електронне навчання може бути асинхронне, синхронне чи самостійне або навчання під керівництвом інструктора [1, 80].

Дослідженням переваг і відповідно недоліків електронного навчання займається ряд науковців, а саме Величко В., Глазова В., Кайдан Н., Федоренко О. Ці науковці пропонують наступні переваги електронного навчання: гнучкість, коли мова йде про питання часу та місця проведення занять; підвищення ефективності знань та безпека доступу до величезної кількості інформації; можливість обговорення та діалогу учасників між собою та з викладачем; мотивація студентів щодо взаємодії, а також обміну знаннями, при цьому потрібно вміти чути і поважати різні точки зору, це дає додаткові перспективи для взаємодії між студентом та педагогом; економність у матеріальних витратах щодо переміщень у заклад освіти для всіх учасників освітнього процесу; можливість створення індивідуальних траєкторій навчання та виокремлення уваги на необхідних темах, розділах тощо; можливість слухання дистанційних курсів за вибором слухача; самостійний розподіл часу та навчання у власному темпі та швидкості, що підвищує задоволеність та знижує стрес; створення гнучких графіків та індивідуальних програм навчання для студентів. Недоліками електронного навчання, на яких наголошують науковці, є такі: не підвищується вмотивованість до навчання у студентів; пояснення і засвоєння навчального матеріалу менш ефективне в порівнянні з традиційним; при розвинених комунікативних навичках, електронне навчання може мати негативний ефект; зникає творчість у виконанні завдання; можливе порушення авторських прав на електронні освітні ресурси, що призводить до стримування розробки нових та покращення існуючих електронних освітніх ресурсів; обмеженість навчальних дисциплін, що можуть бути реалізовані під час електронного навчання, відсутність можливості отримувати практичні навички під час електронного навчання [3, 55-56].

До зазначених переваг електронного навчання ми додаємо ще такі: можливість навчатися в закладі вищої освіти людям з вадами здоров'я, бо електронне навчання не вимагає особистої присутності в аудиторії; можливість поєднання навчання з професійною діяльністю або одночасно навчатися в різних закладах освіти України чи за кордоном; опанування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій усіма учасниками освітнього процесу незалежно від віку; підвищення самостійності та відповідальності студента; постійний зворотній зв'язок між студентами та викладачами; постійне самовдосконалення та саморозвиток усіх учасників освітнього процесу. Щодо недоліків електронного навчання, то наголосимо на таких: знеособлення процесу викладання, зникнення безпосереднього контакту між учасниками освітнього процесу; негативний вплив на здоров'я всіх учасників освітнього процесу – синдром сухого ока, зап'ястий синдром, порушення опорно-рухового апарату.

Щоб уникнути недоліків в електронному навчанні науковці пропонують наступні правила: 1) контролювати час роботи з електронними засобами і враховувати санітарні норми роботи з ними; 2) враховувати мультимедійні можливості електронних освітніх ресурсів і застосовувати їх в необхідному об'ємі; 3) має бути присутнє постійне спілкування (живе спілкування або у формі переписки); 4) у контрольних завданнях має бути присутня творча складова, яка оцінюється в результаті обговорення; 5) використовувати ліцензовані електронні ресурси. На думку науковців, електронне навчання не може замінити повністю традиційне навчання, але воно може конкурувати з ним або може слугувати допоміжним інструментом, засобом комунікації, удосконаленням освітнього процесу та його оновленням. Використання електронного навчання в освітньому процесі сприятиме формуванню та розвитку компетентностей, необхідних у майбутній професійній діяльності і, як наслідок, дозволить підвищити конкурентоспроможність майбутнього фахівця [3, 56-57].

Нинішня електронна освіта не може існувати без сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій. Особливо в цей час, коли освітній процес відбувається у змішаному вигляді і має дистанційну складову, засоби інформаційно-комунікаційних технологій відіграють вагому роль в його організації. До засобів, які використовуються у процесі електронного навчання, відносяться технічні засоби навчання (комп'ютери, планшети, ноутбуки, проектори тощо), електронні книги, які відрізняються від паперових зручністю, різноманітні відеозаписи (відеофільми, відеосюжети, відеолекції тощо), аудіокурси, різноманітні Інтернет-ресурси, які є у вільному доступі і надають майбутнім фахівцям можливість знаходити інформацію, аналізувати і вчитися правильно її використовувати. Застосування засобів електронного навчання, безперечно, розширює світогляд студентів та сприяє їхньому професійному становленню. Широкий спектр інформаційно-комунікаційних технологій надає можливість викладачу і студентам перебувати у постійній взаємодії. До того ж для студентів – це постійне підвищення зацікавленості і мотивації до навчання, більш якісне засвоєння теоретичних знань і формування професійних вмінь та навичок, а для педагогів – підвищення рівня підготовки, цікаве проведення занять, постійне удосконалення навчально-методичного забезпечення тощо. Зазначимо, що

інформаційно-комунікаційні технології ніяким чином не є пріоритетними навіть у процесі електронного навчання, вони можуть бути використані тільки в системі.

Не можемо не згадати про модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle, яке вже декілька років активно використовується в процесі електронного навчання в закладах вищої освіти і призначене для допомоги викладачам під час проведення електронного навчання чи для самостійної роботи здобувачів освіти. На платформі студенти мають можливість отримати теоретичні знання, завдання практичного характеру, завантажити виконані завдання, пройти тести тощо і головне, що це в зручний для студента час. Для викладачів ця платформа теж є зручною, оскільки наповнення електронних курсів різноманітне і зрозуміле, рівень складності створеного електронного курсу визначає сам викладач.

Щодо форм навчання, то в електронному навчанні, як і в традиційному, вони можуть бути наступними: індивідуальні (взаємодія педагога з одним студентом); групові (студенти працюють в групах як онлайн, перебуваючи вдома, так й офлайн, перебуваючи на заняттях в аудиторії); аудиторні та позакласні (залежно від місця проведення); лекційні, практичні заняття (семінари, майстер-класи), самостійна робота, електронні курси, науково-дослідна робота, контроль знань та навичок, (іспит, тестування тощо).

Висновки. Розвиток електронного навчання і його ефективне використання в освітньому процесі закладу вищої освіти безпосередньо залежить від наявності, кількості та якості електронних засобів. Використання електронних засобів навчання викликає активність та ініціативність з боку студентів та надає можливість самоудосконалюватися і самодисциплінуватися, а також вести інтерактивний діалог через зворотний зв'язок між усіма учасниками освітнього процесу. Електронне навчання в професійній підготовці майбутніх фахівців використовується для підвищення якості навчання шляхом поліпшення доступу до Інтернет-ресурсів, надає можливість отримувати знання студентам, які паралельно працюють, а також забезпечує безперервність освітнього процесу в складних для країни умовах. Організація освітнього процесу з використанням електронних технологій навчання створює умови для збільшення обсягу індивідуальної роботи, сприяє формуванню в майбутніх фахівців стратегій, методів і прийомів самонавчання та є основою для посилення позитивної мотивації до навчання, суттєво сприяє активізації студентів, систематизує, узагальнює конкретні методи діяльності та відкриває можливості для комплексного розвитку особистості.

References

1. Бублик В. В. Шляхами дистанційної освіти та електронного навчання. *Наукові записки НаУКМА. Комп'ютерні науки*. 2018. Том 1. С. 4–9. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b8eff040-d58e-4701-ad0c-b90528bbd3a8/content> (дата звернення: 10.05.2023).
Bublyk, V. (2018). Shliakhamy dystantsiinoi osvity ta elektronnoho navchannia [Ways of distance education and e-learning]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Komp'yuterni nauky. Tom 1. – Scientific Papers of NaUKMA. Computer Science*. Retrieved from : ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b8eff040-d58e-4701-ad0c-b90528bbd3a8/content
2. Вовк О.Б. Системи електронного навчання – нові форми сучасної освіти. *Математичні машини і системи. Національний університет «Львівська політехніка»*. Львів, 2015. № 3. С. 79–86.
Vovk, O. (2015). Systemy elektronnoho navchannia – novi formy suchasnoi osvity [E-learning systems are new forms of modern education]. *Matematychni mashyny i systemy. Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika» – Mathematical Machines and Systems. Polytechnic National University*. Lviv, Ukraine, 3, 79–86.
3. Величко В., Глазова В., Кайдан Н., Федоренко О. Стан та перспективи електронного навчання в університетській освіті. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Методичні матеріали до проекту «Цифровий освітній простір: українсько-польський досвід»*. Слов'янськ, 2021. С. 47–61.
Velychko, V., Hlazova, V., Kaidan, N., Fedorenko, O. (2021). Stan ta perspektyvy elektronnoho navchannia v universytetskii osviti [State and prospects of e-learning in university education]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty. Methodychni materialy do proiektu «Tsyfrovyyi osvitnii prostir: ukrainsko-polskyi dosvid»*. – *Professionalism of the teacher: theoretical and methodological aspects. Methodological materials for the project «Digital Educational Space: Ukrainian-Polish Experience»*. Sloviansk, Ukraine, 47–61.

Belan T.

ORCID 0000-0002-4329-3080

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate professor of Department of Pedagogy, Psychology
and Methodology of Technological Education,

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: tatjanabelan@ukr.net

Yushchenko V.

ORCID 0009-0003-8124-4022

Graduate student of the Department of Pedagogy,

Psychology and Methodology of Technological Education,

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: yschenvol@ukr.net

Ovdiienko V.

ORCID 0009-0004-3882-1610

Graduate student of the Department of Pedagogy,

Psychology and Methodology of Technological Education,

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: ovdienvoad@ukr.net

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF E-LEARNING IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

The goal of the work. Focus on the advantages and disadvantages of e-learning in a higher education institution.

Methodology. The following research methods were used to solve the goal: theoretical (study and analysis of psychological and pedagogical, philosophical sources, official and normative documents; comparison and generalization of scientists' views on the problem) and empirical (observation of students' educational process).

Scientific novelty. The article clarifies the essence of the concept of «e-learning». The history of the entry of e-learning into the educational process of a higher education institution is investigated. It is noted that the main purpose of e-learning is to transfer the necessary knowledge to future specialists with the help of modern information and communication technologies. It is emphasized that e-learning does not replace at present and will not replace traditional education in the future, its use contributes to the enrichment of the teaching process in a higher education institution. The article highlights the advantages and disadvantages of e-learning, analyzes ways to overcome the difficulties that arise in the educational process using electronic means.

Conclusions. E-learning in the professional training of future specialists is used to improve the quality of education by developing access to Internet resources, provides an opportunity to gain knowledge for students who work in parallel, and also ensures the continuity of the educational process in difficult conditions for the country. The organization of the educational process using e-learning technologies creates conditions for increasing the volume of individual work, contributes to the formation of strategies, methods and techniques of self-learning in future specialists and is the basis for enhancing positive motivation for learning.

Keywords: e-learning, electronic means, information and communication technologies, educational process.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **О. М. Торубара**